

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput I. Gregorius (a) Anthemio Campaniæ Subdiacono.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

neri; nam si restituere deberent prædictos fructus, maxime quia res alienas, aut injustè possessas alienarent, vel in alios usus, quam eos, ad quos destinatae erant, consumerent; quibus ex capitibus restitutionis obligatio nasci solet, *cap. si res aliena* 14. 9. 6. Quod autem neutra ex his rationibus clerici teneantur, ex eo evincitur, quia fructus isti ratione domini ad ipsos pertinent, ut probatum manet; & percipiunt eos justo titulo, videlicet divisionis, & adjudicationis, cuius fiunt participes mediante canonica institutione: nec eo casu, quo in prophanos usus expendunt, peccant contra legem justitiae, sed tantum contra legem charitatis, juxta quam strictius ipsi tenentur superfluum in pauperes erogare, quam laici. Facit etiam, nam si ipsi contra justitiam peccarent, daretur actio Ecclesiae, vel pauperibus ad rescindendam ipsam

alienationem, & bona recuperanda, ut contingit fideicommissario in casu supra relato: sed nulla actio competit Ecclesiae, vel pauperibus ad recuperanda bona ita profusè expensa: igitur quia talis dissipatio non fit contra legem justitiae, & per consequens non manet restituendi obligatio. Prosequuntur Sarmientus *ubi supra*, Hurtado *de congrua sustent. resol. 1. per totam*. Manet ergo, dominos esse bonorum, quae intuitu Ecclesiae acquisierunt, & nullo modo donationes, similesve alienationes ab eis factas irritari posse, licet verum sit, eos mortaliter peccare contra præceptum charitatis, profusè dissipando, ut pluribus relatis docet Solorzano *tom. 2. de jure Indiarum, lib. 3. cap. 10. num. 26.* omnino videndus est D. Josephus de Retes *in aureo tractatu de donationibus, cap. 12. per totum.*

TITULUS XXVI.

De testamentis.

CAPUT I.

Gregorius (a) *Anthemio Campaniae Subdiacono.*

Quorundam ad nos relatione pervenit, quod (b) Importunus (c) Attellanae civitatis Episcopus, dum de hac luce (d) migraret, condito testamento in octo unciis totius (e) substantiae suae nulum (f) suam heredem instituerit, & Ecclesiam suam in residuis (g) quatuor. Hortamur ergo experientiam tuam, ut solita inquisitione discutias, & quicquid Ecclesiae ipsius esse (h) patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid verò vel ante Ecclesiae ipsius esse cognoveris, vel in (i) Episcopatus ordine prædictum Episcopum acquisivisse, in ejusdem Ecclesiae conservetur (j) dominio, ne quisquam exinde aliquid usurpare qualibet occasione præsumat. Clerum verò, plebemque ejusdem Ecclesiae eum omni te volumus instantia commonere, quatenus præficiendum sibi sine dilatione aliqua (k) eligant sacerdotem, qui Clerum, plebemque, vel res Ecclesiae ipsius cauta, regularique valeat observatione disponere. Pariter etiam Clerum, plebemque ipsius Ecclesiae, vel quae ei unitae sunt, Cumanæ instantius commoneto, quatenus & ipsi omni morâ, dilationeque postpositâ aptum sibi eligere debeant sacerdotem, ne diu, & tali præsertim tempore, Pastoris proprii sint regimine destituta.

NOTÆ.

1. (a) *Gregorius.* In hac sexta collatione textus hic tribuitur Gregorio IX. in aliis Gregorio III. sed male, cum auctor ejus sit Gregorius Magnus *lib. 7. epist. indist. 5. epist. 52.* ex quo registro ita restituo integram, & epigraphen hujus textus. De Anthemio Subdiacono jam nonnulla notavi in *cap. 3. de elect.*

(b) *Importunus.* Cui etiam, suppresso nomine dignitatis, rescribit idem Gregorius *libro. 2. epist. 10.*

2. (c) *Attellana.* Attella civitas est Campaniae; vulgò *S. Arpino*: habuit Ecclesiam Cathedrali D.D. Gonzal. in *Decretal. Tom. III. Paris.*

jam à primis Ecclesiae sæculis: ex ejus Episcopis primus subscripsit Synodo Romanae sub Hilario; & Felix tertiae Synodo Romanae sub Symmacho, ut refert Carolus à sancto Paulo *lib. 1. geograph. sacr. fol. 55.*

(d) *Migraret condito testamento.* Plerumque enim testamenta fiunt in ipso vitae exitu. Concilium Salzeburg. tempore Martini V. *can. 28.* Non obstante consuetudine, quae potius est corruptela, ubi jura testamentorum factionem non prohibent. Etiam in lecto ægritudinis constitutus legare, disponere & ordinare potest de bonis sibi collatis à Deo piis locis, aut aliis; unde suprema contestatio dicitur in *l. 20. §. ult. ff. de testam.*

testam. ultimum elogium, ultimus sermo, postrema vox, ut probat Brillionius de verb. signif. verbo Testamentum. Ea enim, qui in testamento disponuntur, eo animo relinquuntur, ut post mortem habeant effectum: unde Consultus in l. 1. ff. qui testamenta, testamentum ita diffinit, ut sit iusta voluntatis nostrae sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult; morte enim testamentum confirmatur, nec antea viventis datur: hereditas, l. 1. ff. de hereditate, l. 2. §. interdum, ff. de vulgari: confirmatur enim morte, l. 1. C. de sacros. Eccles. ibi: Postquam iam velle non possunt: proœmum tituli parit. 6. ubi Gregorius glos. 2. unde rectè arguebat D. Paulus ad Hebræos cap. 9. vers. 16. & 17. his verbis: Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est. Quæ verba transcripsit Pontifex in cap. cum Marthe, de celebrat. Messarum & explicuit Lactantius lib. 4. divinarum instr. cap. 20. unde supervacua erat cautio illa testatorum, quæ disponebant, ut tunc demùm ille, aut ille hæres esset, cum decederent, de qua Salvianus de avarit. fol. 126. ait: Sed in testamento ipso providentissimè cavet, & sollicitè ac diligenter inscribit: Quando ego ex rebus humanis excessero, tunc mihi charissimè hæres esto. Notarunt Ritherursius ibi, Mancinus de triplici juris collat. cap. 22. Carranza de partit. tit. de moriente, & infra dicemus in cap. Raynuntius.

4. (c) *Totius substantia.* Id est patrimonii, census, seu fortunæ; passim enim in iure substantia accipitur pro censu, seu patrimonio, l. cog. 16. ff. ad Trebellianum, l. 51. ff. de petit. heredit. l. 3. §. nunc videamus, ff. de suspent. ruc. l. in duplicibus, ff. ad leg. Falcid. l. Lucius, §. Lucius, ff. ad Trebellianum, l. Julianus, ff. qui & a quibus, l. Titia, §. Lucius, ff. de legat. 2. Brillionius de verb. signif. verbo Substantia.

5. (f) *Nurum suam heredem instituit.* Quæ institutio duplici ex capite impugnari potest. Primò ex lege Voconia, quæ cautum fuit, ne quis feminam heredem faceret ultra quadrantem, sive ut Diocalius scribit lib. 56. ultra vigintiquinque millia sexterc. quæ quarta pars est bonorum ejus, qui census dicitur. D. ea De Augustinus lib. 3. cap. 21. ibi: Nolebant divites fieri feminas. Intolerabilis nihil est, quam femina dives. Et l. qui concubinam 29. §. cum ira, de legat. 2. ex Quintiliano declamat. 264. probat Balduinus ad eandem legem Voconiam: ex Livio, Cicerone, & Gellio probat Covar. in cap. Raynuntius, in princip. num. 35. ad quam legem Voconiam observo spectare legem codicillis 18. §. 1. de annuis legat. ibi: Sempronia soror ex triente; & ibi: Abstinerat. Secundò institutio hæc impugnari poterat ex eo, quia filii spurii hæres institui non possunt à clericis, authent. ex complexu, C. de incest. nupt. l. 10. tit. 13. p. 6. l. 10. tit. 3. fori, l. 10. Tauri, l. 6. tit. 8. lib. 5. recopil. Molina lib. 1. de primog. cap. 4. num. 45. & lib. 2. cap. 11. Peregrinus de fideicom. arr. 11. num. 67. & de iure fisci lib. 3. tit. 18. Castillo lib. 5. controvers. cap. 67. Borellus de Magistr. lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. & de præstant. Regis, cap. 30. num. 30. Flores à Mena q. 16. Solorzanus tom. 2. de iure Indiarum, lib. 2. cap. 17. num. 7. Valenzuela consil. 10. Sed per nurus personam hereditas perveniebat ad filium spurium: Igitur sustineri non poterat institutio, ex l. qua-

re 38. ff. de bonis libert. l. si postulante 67. §. final. ff. ad Trebellianum, l. nec per se, C. de hered. instit. docuit latè Matienzo in l. 6. glos. 8. num. 27. tit. 8. lib. 5. recap. Quibus difficultatibus antequam satisfaciamus, sciendum est primis Ecclesie nascentis temporibus habentes filios fideles, non accusatione luxuria natos, potuisse in Episcopos eligi, & consecrari, juxta D. Paulum ad Timotheum cap. 13. ibi: Filios habentem; relatum in cap. 1. 26. dist. 8. & supponitur in cap. sint manifeste, ibi: Aut filios; & cap. Episcopus qui filios, 12. q. 2. & aliis congestis ab Antonio Augustino in epist. lib. 4. tit. 25. & 37. Probat Barbosa de potest. Episcop. 1. p. tit. 2. glos. 4. Baronius tom. 1. anno 58. num. 13. Lemaitre de instit. Episc. lib. 1. cap. 6. Quod prohibitum fuit, ne filiorum amore bona Ecclesie dilapidarent, primò à Pelagio in cap. Carthacensis 17. 61. dist. & successioribus, in cap. prius, cap. de Syracusanis, 28. dist. & à Justiniano in Novella 123. Sed mox antiqua consuetudo renovata fuit, ut constat ex dicto cap. qui filios. Similis etiam varietas circa eos, qui concubinam habuerunt, in Episcopos eligendos, contigit: primis enim temporibus eligi non poterant in Episcopos, qui aliquando concubinam habuissent; sed sequentibus sæculis id permisissum fuit, cap. final. 51. dist. unde præfens textus exaudiendus est de Episcopo filium illegitimum habente: nam si filius esset legitimus, ipsum institueret heredem; immò si nurum institueret, eo præterito, testamentum nullum esset, l. inter cetera, cum vulgatis, ff. de liber. & posthumis: nisi dicamus, filium legitimum, sed jam prædefunctum fuisse. Nec tunc obstat, quod de lege Voconia dicebamus; nam jam pluribus retro annis abrogata fuisse constat ex §. ceterum, Instit. de legit. agnat. success. & docuerunt Cujacius lib. 21. qq. Papin. in l. in multis 9. ff. de statu homin. Antonius Augustinus de legibus cap. 1. de lege Voconia, Balduinus eodem tractatu. Nec obstat alia pars ipsius difficultatis; nam licet Episcopi, aut clerici non possent heredes instituire filios illegitimos, poterant tamen instituire nurus, seu generos; nec talis institutio fraudis suspicione argui potest, ex ratione textus in l. final. ff. de his quibus ut indigen. ibi: Si gener sacerum heredem reliquerit, taciti fideicommissi suspensionem sola ratio paternæ affectionis non admittit. Nec lucrum quod provenit ex hac hereditate venit in considerationem; siquidem immediate non capitur à patre, sed propter personam conjugis; & ita filii incapacitas non attenditur, argumento legis si is qui 6. ff. de vulg. l. si is qui, ff. de liber. legat. l. 24. ff. ad legem Corneliam de falsis: docent Covar. in 4. p. 2. cap. 8. §. 1. num. 13. Antonius Gomez in l. 9. Tauri, num. 18. Parladorius lib. 1. rerum quorid. cap. 16. Larrea decis. 95 per totam. Valenzuela consil. 7.

6. (g) *In residuo quatuor.* Plerumque enim testatores hereditatem suam in duodecim uncias dividunt, & ita ad assem perveniunt, l. interdum 13. §. 1. l. servus 50. §. ult. ff. de hered. instit. §. hereditas, Instit. eodem tit. quæ divisio dicitur solennis in d. l. 13. §. 1. quia Romani semper uti solebant asse, ut probant Mariana de ponder. cap. 2. Vultejus, Balduinus; & alii Institutori in dicto §. hereditas. Duarenus lib. 2. dist. cap. 36. cujus moris rationem reddit Hieronymus Magius lib. 1. Miscel. cap. 15. Partes alii sunt, prima uncia, totius assis pars duodecima: sextans,

sextans, quasi sexta pars assis: tres uncia appellatur quadrans, quasi quarta pars assis: quatuor uncia triens, qualiter tertia pars assis: quinque uncia, quinquinx: sex, semis: septem, septunx: octo, bes: novem, dodrans: decem, dextans: undecim, deunx: duodecim, as. De eis Juvenal. *satyr.* 1.

Unciolam Proculejus habet, sed Gilo deuncem.

Uncia etiam in miniores partes dividebatur, veluti in semunciam, cujus mentio fit in *l. Papinianus 8. §. quoniam, ff. de inoffic. l. item 17. §. 1. ff. de heredib. instit.* Rursus semuncia in tres sextulas, & una sextula cum dimidia dicebatur sicilius, cujus mentio fit in *l. liberto 22. §. filia, ff. de annuis legat.* Unde Episcopus in presenti casu de assis integro disposuit, nurum institucendo in octo uncias, Ecclesiam verò in reliquis quatuor.

(h) *Episcopus esse pariter.*] Consonant textus in *cap. 1. 12. quest. 5. cap. sint manifesta 12. quest. 1.* pro quorum iurum expositione Glossa in *dist. cap. 1. Panormitanus in cap. cum esses, num. 24. hoc est.* Bertachinus de Episcopo, p. 4. cap. 4. Barbosa in *cap. 3. column. 2. de pecul. cleric.* docent, onus hoc probandi bona intuitu Ecclesiae fuisse acquirit, non semper incumbere Ecclesiae, aut heredibus Episcopi, sed possessorem bonorum similibus transferre onus probandi in adversarium, ut in aliis iudiciis evenit: sed verius credo, semper onus hoc probandi incumbere heredibus Episcopi; quia à jure praesumitur, omnia bona ab Episcopis, vel clericis acquisita post consecrationem, intuitu Ecclesiae fuisse quaerita, ut superiori titulo probavi; unde ob hanc juris praesumptionem, quae Ecclesiae semper nititur, onus probandi incumbit heredibus Episcopi. Ut autem omnis ambiguitas tollatur, in jure cautum est, ut Episcopus ante consecrationem teneatur facere inventarium omnium rerum quae possidet, ut collat postea acquisita, intuitu Ecclesiae fuisse quaerita, *cap. manifesta, cap. sint manifesta 12. quest. 1.* Solorzanus *lib. 3. de jure Indiar. cap. 11. num. 6.* & non solum Episcopum regularem, verum & saecularem debere inventarium hoc conficere, late probat Parexa de *instrum. edict. tit. 5. resol. 5.*

(i) *In Episcopatus ordine.*] Ex his verbis aperte probatur, Episcopatum esse ordinem distinctum à Presbyteratu, & aliis gradibus sacris; quod etiam probatur ex *can. 1. 2. 68. & 69. Apostolor. cap. Episcopus cum ordinatur, 23. distinct. cap. Episcopi, cap. 5. 64. dist. cap. 1. vers. etsi in hoc, 32. distinct. cap. si servus 54. distinct. cap. illud 77. dist. cap. Diaconus, 93. dist. cap. quoniam 5, ubi Glossa, verbo Sui ordinis, de purgat. canonic. Quomodo autem id procedat in sententia eorum, qui tenent septem tantum gradus dari in Sacramento Ordinis, exponunt Sebastianus Cæsar de *Eccles. hierarch. quest. 4. §. 3. Barbosa de potest. Episcop. part. 1. cap. 2. & 2. part. alleg. 1. num. 18. Hallierus de sacris elect. section. 1. de numero Ordinum.**

(j) *Conservevetur dominio.*] Immo hæc bona successori debent reservari, *cap. illud, 12. quest. 2. cap. presenti, de offic. Ordin. lib. 6. cap. quia super, de elect. eod. lib. cap. 4. de constit. in 5. compil. cujus verba dedi in calce textus in cap. 45. de elect.* Igitur non Ecclesie viduate competunt. Hujus opinionis plures Doctores refert Solorzanus de

jure Indiar. lib. 3. cap. 11. num. 6. ubi varia congestit de spoliis Episcoporum: sed pro temporum, & provincialium varietate textus hos exposui in *cap. 4. de offic. ordin. num. 7.*

(k) *Eligant.*] Temporibus enim Gregorii Magni electio Episcoporum spectabat ad Clericum cum collaudatione plebis, ut probavi in *cap. 2. de elect.*

COMMENTARIUM.

EX hac D. Gregorii epistola sequens commu-
niter deducitur assertio: Episcopus de rebus ^{10.} *Conclusio*
patrimonialibus testamentum facere potest; de re probatur,
bus verò intuitu Ecclesiae acquisitis testari non valet.
Probant eam textus in *cap. Episcopus 19. cap. sint manifesta, cap. manifesta 12. quest. 1. cap. Episcopus 34. 12. quest. 2. cap. placuit 1. cap. 3. 12. quest. 3. cap. nulli 1. cap. obitum, cap. fixum, cap. si Episcopus 12. quest. 5. cap. cum multa 12. quest. 8. cap. relatum 12. hoc titul. cap. cum dilectus, de jure patron. cap. si quis Episcopus 5. cum sequent. de heretic. cap. 8. hoc titulo, in 1. collect. cap. 1. de success. ab intest. cap. 3. eod. titulo, in 1. collect. Gregorius noster *lib. 9. epist. 1. ibi: Quicquid praedictus pater tuus Episcopatus sui tempore de proprio Ecclesia constituit conquisisse, ne tollas, quia & sacrorum canonum legibus noscitur esse distinctum, ut in his, quae Antistes Episcopatus tempore acquisiverit, non alius nisi sola succedat Ecclesia. Concil. Hispal. can. 1. & 5. Agathense can. 33. Tolet. 9. can. 7. & 10. Concilium Francfordiense can. 41. Et heredes, vel propinqui Episcopi, res quae ab Episcopo sunt acquisita, aut per comparationem, aut traditiones, postquam fuerit ordinatus, nequaquam post eius obitum hereditare debeant, sed ad suam Ecclesiam revertantur. Illa autem, quae prius habuit, nisi traditionem ad Ecclesiam ex eis fecerit, heredibus, & propinquis succedant.* Patifense sub Ludovico *lib. 1. can. 16. Carthag. 3. sub Siricio can. 3. Alemanicum sub Conrado celebratum anno 1225. can. 5. Oxoniense in Anglia, can. 27. quorum verba referunt Crespetius in summa, verbo Testamentum. Ant. Augustin. lib. 15. epist. jur. tit. 45. audent. Licentiam, C. de Episcop. & cleric. Illustrant ultra congestos in presenti à Garaña & Barbosa in *collect. & select. idem Barbosa de potest. Episcop. alleg. 114. P. Gregorius lib. 3. part. titul. 22. cap. 4. Borellus tom. 3. decis. tit. 20. Quintanaduenas lib. 2. ecclesiasticon, num. 19. Valenzuela consil. 98. Solorzanus de jure Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 10. num. 1. Covar. & Cujacius in presenti. Turtureus dissert. 20. jurid. Montalvo in *l. 3. tit. 5. lib. 1. legum fori, Hieronymus Garcia in summa, tract. 1. difficult. 4. dub. 1. Ferro Manrique de differenc. cap. 157. Ludovicius de ultimis volunt. fol. 19. & 194. Murga tom. 1. disputat. tract. 4. disputat. 5. D. Josephus de Retes de donat. cap. 12.****

Sed adversus hanc assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: Qui dominium rerum ^{11.} *Impugna-*
suarum perfectum habent, non solum in vita, *sur traditio*
verum & testamento de illis disponere valent, *assertio.*
permittente lege decemvirali ita concepta: *Pater familias sui legavit super pecunie, tunc lae sua rei, ita sui esto.* Cujus legis mentio extat apud Pomponium in *l. verbus 120 ff. de verb. signific. Ulpianum in fragment. tit. 11. §. 14. Justinianum in novel. 22. de nuptiis, cap. 2. & in princip. Infr. de lege Falcid. & alios, quos refert Jacob. Gothofredus*

thofredus ad ll. XII. Tabul. tabul. 5. Sed Episcopi habent verum, & perfectum dominium bonorum, quae intuitu Ecclesiae acquisierunt, adeo ut si inter vivos ea dissipaverint, ad restitutionem non teneantur. D. Thomas quodlibet 6. quae. 8. art. 12. ibi: *De aliis vero bonis, id est intuitu Ecclesiae acquisitis, non committitur peccatum, nisi per abusum; sicut & de patrimonialibus dictum est.* Latè probavi superiore titulo, & fundat Villaroel. tom. 1. regim. Eccles. p. 1. quae. 3. artic. 4. Igitur sicut de illis inter vivos disponere possunt transferendo eorum dominium, ita etiam & testamento. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam is potest donare causâ mortis, qui testamentum facere valet, l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rationibus, l. filius 7. §. paria autem, ff. de donat. l. 10. C. qui testamenta. Sed Episcopi donare possunt causâ mortis, cap. ad hæc, ubi dicemus, infra hoc titulo: ergo & testamentum facere de ipsis bonis intuitu Ecclesiae acquisitis. Fulcitur secundò hæc difficultas ex eo; nam si Episcopi testamentum valeret duntaxat pro rebus patrimonialibus, non verò pro rebus intuitu Ecclesiae acquisitis, sequeretur, Episcopum decedere restatum pro parte, videlicet pro bonis patrimonialibus, & intestari pro parte, videlicet pro bonis acquisitis intuitu Ecclesiae; quod naturaliter inter se pugnat, l. jus nostrum 7. ff. de reg. jur. l. 1. §. si ex fundo, l. 13. §. 2. l. 15. ff. de hered. instit. Ergo testamentum ab Episcopo factum, aut debet sustineri pro omnibus rebus, aut pro omnibus infirmari.

12.
De his qui
testamentum
facere
nequeunt.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitur non obstantem, vera est præfens decisio, cujus rationem Interpretes ex eo deducunt, quia cum Episcopi non sint domini fructuum, quos percipiunt intuitu Ecclesiae, ut docent plures, quorum nomenclaturam, & fundamenta retuli superiori commentario; ideo de eis testamentum facere nequeunt: sed cum verior sit contraria sententia, quam latè in prædicto commentario probavi, videlicet verum dominium in eisdem fructibus Episcopos habere, hæc ratio sustineri non potest. Eâ igitur omisâ, ut veram assignemus, præmittendum est, omnes illos testamentum facere non posse, quibus aliqua lege speciali prohibitum est; unde testamenti factionem activam, esse de genere permissorum, vulgò docetur argumento textus in l. meus 13. §. 1. ff. de procurat. l. cum Prætor 12. ff. de iudicis, l. 1. ff. de testibus, l. hos accusare 12. ff. de accusat. Quod agnovit Alfonsus noster in l. 13. tit. 6. partit. 1. ibi: *Todos aquellos aguien no es defendido per las leyes de este libro, pueden hazer testamento.* Docuerunt Duarenus ad titulum, qui testamenta. cap. 2. Donellus lib. 6. comment. cap. 5. Grassus de success. §. testamentum; quæst. 20. à num. 1. Treut. volum. 2. disputat. 1. thesi 2. Pichardus in rubric. de testam. Hunnius in Encyclop. titulum, de testamentis, Petrus Gregorius lib. 3. partit. titulum, 22. cap. 4. Ludavelius de ultimis volunt. in princip. D. Josephus de Retes lib. 1. opuscul. cap. 22. Prohibitum tamen est testamentum facere aliquibus naturâ ipsâ, aliis lege civili, aut canonicâ. Naturâ prohibentur, qui voluntatem, aut sanam mentem non habent, ut impuberes, l. quâ ætate 5. ff. de testam. §. præterea, Instit. quibus non est permissum: docent plures relati à Narbona de ætate, anno 14. quæst. 46. Pinellus lib. 2. select. cap. 10. num. 53. in qua parte notandi sunt textus in

l. tam is, ff. de donat. causâ mortis, junctâ l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ration. l. 6. C. de testam. militis, Ulpianus in fragm. titulum, de testam. §. famina, l. 3. C. quando provocare, l. 2. §. per contrarium, ff. de his quib. ut indig. l. 10. §. ultim. ff. de capivis, junctâ l. lex Cornelia, ff. de vulgari, l. Stichum 95. §. additio, ibi: *Pecunia ex testamento pupilli, ff. de solut. l. invidi 19. ff. de testibus, junctò Cujacio ad Papin. lib. 1. de adult. in l. 2. ff. de accusat. novel. 6. Leonis. Similiter furiosus, §. furiosus, Instit. quibus non est permissum, l. in adversa 17. ff. de testam. Donellus dicit. libro 6. capite 5. Circa quem notandi sunt textus in l. nec fideicommissa 30. ff. de legat. 3. junctâ l. Titia, ff. de inoffic. l. 1. ff. de suis & legit. hered. l. 2. §. in suis, de legumina success. in collatione legum Mosaic l. 1. ff. de honor. posses. furios. l. 12. §. si impubes, ff. de instit. l. ultim. ff. de honor. posses. l. pro parte, ff. de servit. celebris locus Valerii Maximi lib. 7. de testam. c. 8. Lege civili prohibentur testamentum facere, primò prodigi, l. is qui bonis 18. ff. qui testamenta, §. nem prodigis, Instit. quibus non est permissum, Donel. in l. 6. ff. de verb. obl. Notandi tamen sunt textus in l. Imperator 50. ff. ad Trebel. l. Antistius 62. §. 1. de acquir. hered. Secundò servi, l. filius, ff. qui testamenta, ubi observandi sunt textus in l. 2. C. de edito D. Hadriani, l. in bello 12. §. Codicillis, ff. de capivis, Ulpianus in fragment. titulum, 20. §. servus, novel. 38. Leonis, & elegans locus Plinii, quem exponit Cujacius tractat. 2. ad Asiric. in l. 1. §. 1. ff. de legat. 1. Tertiò deportati, ultimoque judicio damnati, l. ejus qui, §. 1. ff. de testamentis, l. qui, ultim. ff. de penis, l. 6. §. ejus, ff. de injusto rupto. Quarto filius in sacris paternis exiens, l. qui in potestate 6. l. filius, ff. qui testamenta, princip. Instit. quibus non est permissum: cui principio opponi possunt textus in l. post mortem, ff. de adopt. l. 2. §. undecennque, ff. ad Teryl. l. 6. §. 4. de statulib. l. 3. §. idem 9. ff. de minor. l. filius 18. ff. ad leg. Falcid. l. 1. §. sed si filius, ff. de honor. posses. contrarabul. l. Antist. ff. de jure codicil. l. 9. & 10. ff. de injusto rupto, l. avus 79. ff. de jure dot. junctò Gothofredo ibi, l. 1. §. 7. ff. de tabul. exhib. l. 9. §. final. ff. de liber. & posthum. l. 1. §. filius 9. ff. de separar. honor. l. 1. §. 17. ff. ad Teryl. l. 2. §. 3. ff. unde legat. l. ille 13. §. 2. ff. ad Trebel. l. si ad patrem 10. l. si pater 15. ff. de suis & legit. l. ultim. §. si filius. C. de bonis qualib. Videndi sunt D. Josephus de Retes dicit. cap. 22. Marc. Aurel. Galbanus de usufructu cap. 9. & 10. Lege canonica prohibentur testamentum condere, primò monachi, & ceteri religiosi, ut dicemus in textu sequenti: secundò usurarii manifesti, cap. final. de usuris, lib. 6. & Episcopi, & ceteri clerici de bonis intuitu Ecclesiae acquisitis. De Episcopis agitur in præfenti, de ceteris clericis in cap. cum in officis. hoc tit.*

Unde jam apparet vera præfenti decisionis ratio; ideo enim Episcopi testamentum facere nequeunt de bonis intuitu Ecclesiae acquisitis, quia hoc illis expressè prohibitum est facris canonibus, ut constat ex dict. cap. cum in officis, ibi: *Quia antiquis canonibus constat inhiberetur.* Et ex nostro Gregorio Magno dicit. lib. 9. epist. 1. ibi: *Quia & sacris canonum legibus esse noscitur distinctum, ut in his, quæ Antistes Episcopatus tempore acquisiverit, non aliis, nisi sola succedat Ecclesia.* Concil. Hispal. 1. can. 1. ibi: *Comperimus in canone, &c. cap. quia nos, cap. relatum 12. hoc titulum, ubi supponitur, hanc prohibitionem*

à sacris canonibus provenire. Et si adhuc scisciteris, quam ratione ducti Ecclesie PP. Episcopis in huiusmodi testamentum facere de rebus intuitu Ecclesie acquisitis? Respondeo rationem huius prohibitionis assignari in dict. cap. cum in officio, in illis verbis: *Cum in officio charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse.* Quam ibi illustrabimus; inde cum Episcopi non exiguis, sed amplius fructus ab Ecclesia percipiant, æquum est, ut cum decedunt, non in alios, quam in ipsam Ecclesiam conferant. Rectè ergo Ecclesie Patres Episcopis, quamvis dominis, prohibuerunt testamentum facere de bonis intuitu Ecclesie acquisitis. Nec novum, aut insolens est, ut qui de nuntium perfectum, aut irrevocabile bonorum habet, de eis in ultima voluntate disponere non possit, ut rogatus rem aliquam post mortem restituere: fiet enim ille dominus sit, l. non dico 66. ff. de rei vind. l. arboribus 12. §. Julianus, vers. Nam si sunt, ff. de usufructu, l. ultim. ff. de usufructu eorum rerum, l. 1. §. servi, ff. ad Senatuscons. Syllan. l. species 5. ff. de auro & argem. legat. l. facultatum 9. ff. de statutis. l. generaliter 29. §. sub conditione, ff. qui & à quibus, docent Pinellus in l. 1. p. 2. num. 3. C. de bonis matern. pluribus relatis Castillo de usufructu, cap. 30. num. 20. Molina lib. 1. de primog. cap. 19. num. 4. Tamen de simili re disponere non valet, l. quidam 25. §. si quis filium, l. deducta 58. §. ultim. ff. ad Trebel. Similiter & filiis familias, quamvis dominis peculii adventitii, non est permittum de eo testamentum facere, l. perul. C. qui testamentum. Sed cum hæc prohibitio tota sit juris positivi, poterit Pontifex dispensare, & Episcopis licentiam concedere disponendi de huiusmodi bonis. Covar. in dict. cap. cum in officio, num. 20. Sanchez lib. 7. summa, cap. 8. num. 48. Nec talis facultas unico actu finitur, immò usque ad vitæ exitum eâ Episcopus uti potest. Sarmient. de reddit. 4. part. cap. 4. Barbosa de potest. Episcopi albe. 114. num. 26. Fachineus lib. 5. controu. cap. 99. Mancinus sacri juris controu. differt. 7. cap. 20. Secunda partis præsentis assertionis ratio in promptu est; asserimus enim, Episcopos de bonis patrimonialibus testamentum facere posse; quia cum quoad illa bona nulla prohibitio adit, merito tanquam ceteri patresfamilias de eis disponere possunt, capite cum dilectus, de iurepatron.

Sed præsentis assertioni obstat textus in cap. Episcopus qui filios 12. quest. 2. ubi Patres Concilii Agathensis statuunt Episcopum filios, aut nepotes non habentem extraneos instituere non posse, sed Ecclesiam ipsam. Qui textus summè difficilis est; nam si accipiatur de bonis intuitu Ecclesie acquisitis, quomodo inter filios, & nepotes de eis disponere Episcopus valet? Si verò de bonis patrimonialibus, quomodo etiam inter extraneos de eis Episcopus non disponit? Cui difficultati ut satisficiant Glossa ibi, Covar. in præsent. num. 4. Jul. Clarus verbo Testamentum, quest. 27. num. 2. Grassus de success. verbo Testamentum, quest. 34. affirmant, textum illum non continere præceptum, sed consilium, ita ut Episcopus bona patrimonialia possidens, filios autem aut nepotes non habens, ex honestate teneatur Ecclesiam propriam heredem instituere. Sed hæc solutio aperte convincitur ex ipso canone 24. Concilii Agathensis, ex quo textus transcriptus est; ubi eisdem verbis utuntur Patres in eo canone, ac in aliis, in quibus præceptum injungunt. Cironius in parat. ad hunc tit. docet, quod licet Episcopi de bonis patrimonialibus testamentum facere possint, attamen temporibus illius Concilii, si filios, aut nepotes non habebant, extraneos heredes eos instituere non poterant, sed omnino Ecclesiam instituere debebant. Sed etiam hæc interpretatio rejicitur ex capite sim manifeste 12. quest. 1. capite fixum 12. quest. 5. & ex præsent. textu, ubi liberè, & absolute permittitur Episcopis disponere de rebus propriis intuitu Ecclesie acquisitis. Quare his sententiis omnibus veritas dicendum est, PP. Concilii Agathensis in eo canone nequiquam asserere Episcopum filios non habentem, Ecclesiam, non verò extraneos, debere heredem instituere, sed tantum affirmare, Episcopum non posse aliquid de rebus Ecclesie oblati alienare, vel distrahere. Si verò aliquid distraxerit, distinguendum esse, ita ut si filios, aut nepotes heredes habuerit, similes alienationes sustineantur, compensatione facta cum rebus ab Episcopo relicti; si verò filios, aut nepotes non habuerit, & extraneos heredes instituerit, irrita sit omnino talis alienatio, nec prædicta compensatio admitatur. Quæ interpretatio fac le deducitur ex ipso canone 33. ubi ita ajunt PP. Episcopus, qui filios, aut nepotes non habens, alium quam Ecclesiam reliquit heredem si quid de Ecclesia, non in Ecclesia causa, aut necessitate insumpserit, quod distraxerit, aut donaverit, irritum habeatur; qui verò filios habet, de bonis quæ reliquit ab heredibus eius indemnitate Ecclesia consulatur. Ex quibus verbis constat, in eo textu non agi de testamento ab Episcopo faciende de bonis propriis inter filios, vel inter extraneos; sed de rebus Ecclesie alienatis ab Episcopo, & quatenus compensatione facta ex rebus propriis Episcopi Ecclesie consulendum sit; quo modo textum illum acceperunt Patres Concilii Spalensis 1. can. 1. his verbis: *Interea considerantibus nobis in Ecclesia Spalensi sancta Hierusalem, breve municipiorum Ecclesia, quos libertasse visus fuerat decessor vnus sancte recordationis Gaudentius Episcopus, vestri nobis Diacones obtulerunt: & non solum quos libertaverat ibidem relegimus, sed etiam quos proximis suis de familiis Ecclesie donaverat in eodem brevi recensimus adnotatos. Quæ de re canonum instituta consulimus, si talis libertas, aut transactio potuisset esse*

15.
Exponitur
cap. Episcopus
12. q. 2.

MINA

14.
Difficili-
ter dubi-
tand ratio
17.
dicitur
18.
14.
Difficili-
ter dubi-
tand ratio

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, cui facile responderi potest ex supra traditis; nam licet verum sit, Episcopos esse dominos fructuum, quos intuitu Ecclesie percipiunt; tamen de eis in testamento disponere non possunt, quia id illis ex iustis causis prohibitum est. Nec obstat augmentum difficultatis, argumento deducto à donatione causâ mortis: nam illi satisfacimus in cap. ad hæc, infra hoc titulo. Nec obstat ultimum augmentum huius difficultatis, deductum ex eo, quod iuxta præsentem decisionem Episcopus decedat testatus, & intestatus. Nam hæc bona acquisita ab Episcopo intuitu Ecclesie, non deferuntur ab intestato; sed potius occupantur ab Ecclesia proprio iure, ut contingit in possessore majoratus, aut eo qui bona tenetur restituere post mortem. Nam licet de illis non disponat, de aliis tamen testamentum facere potest; nec ideo decedit pro parte testatus, & intestatus.

esse stabilis. Comperimus autem in canone, ut Episcopus, qui res proprias, exceptis filiis, & nepotibus, alteris. & non Ecclesie sua dimiserit, quicquid de Ecclesie rebus aut donavit, aut vendidit, aut quoquo modo ab Ecclesia transtulit, irritum haberetur. Et ideo si res predecessoris tui Gaudentii Episcopi Ecclesia vestra non possidet, liberi, qui ab eo facti sunt, non sunt absoluti. Ceterum si res illius in compensationem Ecclesie vestre deseruiunt, illi prorsus maneat liberi; nam si (ut dictum est) prastitum de suis rebus non fecit Ecclesie, damnum utique inferre non debuit. Propterea ergo de uno consensu omnes significamus, magis humanius quam securius cogitantes, ut hi, quos constat tali conditione fuisse liberos, in iure Ecclesie maneat, ut idonei; & peculium suum, non alius personis, sed tantum suis filiis derelinquant: ipsi quoque filiis, & nepotibus cum peculio ipsorum, quasi idoneis in iure Ecclesie permanentibus, in extraneam eis personam non liceat quippiam transmutare, sed si qui eorum sine herede discesserunt, peculium eorum vestra proficiat Ecclesie.

16.
Exponitur
can. 2. con-
cil. Lug-
dun. 1.

Secundo supra traditis obstat textus in can. 2.

Concil. Lugdun. i. sub Pelagio II. celebrati, in illis verbis: *Ut testamenta, quae Episcopi, vel Presbyteri, seu inferioris ordinis clerici, vel donationes, aut quacunq[ue] instrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid aut Ecclesie, aut quibuscunq[ue] conferre videantur, omni stabilitate subsistant.* Ex quibus verbis aperte liquet, testamentum Episcopi, etiam sine ulla solennitate conditum valere: igitur quia Episcopi libere possunt testamentum facere, nulla adhibita distinctione inter bona patrimonialia, & acquisita intuitu Ecclesie. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, verba illa exaudienda esse de testamento ab Episcopis, vel clericis facto de bonis patrimonialibus, non vero de bonis intuitu Ecclesie quaesitis; tantum enim in eo canone agebatur de solennitate adhibenda in testamentis ab Episcopis, vel Presbyteris conditis, & de instrumentis donationis causa ab ipsis confectis; an videlicet solennitas legalis esset adhibenda? Et statuunt PP. quod quomodo cunq[ue] Episcopi, vel Presbyteri testamenta condiderint, aut instrumenta donationis confecerint, ipsorum voluntas rata sit.

CAPUT II.

Idem (a) Episcopo Caralitano.

Quia (b) ingredientibus monasterium convertendi (c) gratia, ulterius nulla sit standi licentia, sed res eorum ejusdem monasterii juris (d) fiant, aperta legis diffinitione decretum est: Quod cum penè omnibus notum sit, in magnam nos Graviniae Abbatissae monasterii sanctorum (e) Gravini atque Luxorii insinuatio admirationem perduxit, quae Siricam monasterii sui Abbatissam postquam regendi suscepit officium, condito (f) testamento legata quibusdam asseruit reliquisse. Et dum de sanctitatis vestrae sollicitudine quaereremus, cur res monasterio competentes ab aliis pertulerit detineri, communis filius Epiphanius Archipresbyter vester praesens inventus respondit, praememoratam Abbatissam usque ad diem obitus (g) indui se monachica veste noluisse, sed in vestibus, quibus loci illius utuntur (h) presbyterae, permanisse. Ad haec replicabat praedicta Gravinia, hoc penè ex consuetudine licuisse, adeo ut Abbatissam, quae ante suprascriptam Siricam fuerat, talibus usam fuisse vestibus allegaret. Cum ergo de qualitate vestium nec nos mediocriter coepissemus ambigere; necessarium visum est nobis, tam cum consiliariis nostris, quam cum aliis hujus civitatis doctis viris, quid esset agendum de lege tractare. Qui tractantes responderunt: Postquam solenni more Abbatissa ab Episcopo (i) ordinata est, & in (j) monasterii regimine per annos plurimos usque ad vitae suae transitum praesuit, vestis qualitatem ad culpam fortè Episcopi respicere, qui (k) eam sic esse permisit; non tamen potuisse monasterio praesudicium irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex eo, quod illuc ingressa, & Abbatissa constituta est, manifesto jure competere. Et ideo quia ex dimissis illicite rebus Xenodochium possessionem asserit indebitè retinere; his vos (l) hortamur affatibus, ut quia & monasterium, & Xenodochium ipsum in vestra est (m) civitate positum, omni cura, ac studio providere debeatis, quatenus si possessio ipsa ex nullo praecedenti contractu, sed ex eo memoratae Siricae legato descendit, antedicto monasterio, postposito strepitu, vel excusatione (n) reddatur. Si vero ex alio fortè dicitur obvenisse contractu, aut fraternitas vestra inter partes cognita veritate, quod legalis suaverit ordo definiat, aut mutuo sibi consensu arbitros eligant, qui earum valeant allegationem discindere. A quibus quicquid fuerit statutum, ita vestra provisione servetur, ut nullum inter venerabilia loca jurgium remaneat, quae magnopere alternà pacis sunt fovenda concordia. Alia igitur omnia, quae ex testamento praenominatae Siricae detinentur, quippe quod nullum esse legali sanctione permittuntur, necesse est ut juri monasterii fraternitatis vestrae sollicitudine sacerdotali per omnia